

лектуючих зі сплавів власного цирконію можливе за рахунок організації їх виробництва на вітчизняних підприємствах: ДНВП «Цирконій» (м. Дніпродзержинськ), Дніпропетровський трубний завод, Сумське машинобудівне НВО ім. Фрунзе.

Розроблено конструкцію поглинальних вставок для сухих сховищ відпрацьованого ядерного палива на ЗАЕС. Зараз триває робота над створенням концепції нових ядерних джерел енергії — реакторів 4-го покоління, що мають високий рівень самозахисту. Міжнародною спільнотою для опрацювання відібрано шість реакторних типів:

- швидкі реактори з натрієвим теплоносієм;
- швидкі реактори зі свинцевим (або евтектика свинець-вісмут) теплоносієм;
- швидкі реактори з газовим теплоносієм;
- високотемпературні реактори з газовим охолодженням;
- швидкі або теплові реактори з водоізо-критичними параметрами;
- реактори на теплових чи проміжних нейтронах із розплавами солей.

У НАН України вчені займаються проектуванням нових перспективних реакторів:

- джерела нейтронів, що ґрунтується на підкритичній збірці, якою керує ліній-

ний прискорювач електронів, — прообразу безпечного, екологічно чистого ядерного реактора майбутнього;

- високотемпературного газоохлоджуваного реактора (актуального з погляду можливості напруцювання водню);
- швидкого рідкосольового реактора;
- швидкого реактора, який працює в режимі хвили ядерного горіння (реактор Феоктистова–Тейлора);
- енергетичних термоядерних установок.

Особливе значення має перехід до підкритичних ядерних енергетичних систем із провідною роллю прискорювача, який виключає можливість розвитку некерованої ланцюгової реакції поділу ядер, оскільки вона повністю припиняється із завершенням роботи прискорювача.

НАН України спільно з Мінпаливенерго та ДП НАЕК України визначила і запропонувала як головних проектувальників АЕС інститути, які мають вагомі науково-технічні розробки в ядерній енергетиці.

Для успішного виконання складних завдань ядерної енергетики і радіаційних технологій у край необхідне створення в структурі Кабінету Міністрів України центрального органу виконавчої влади на кшталт Державного комітету з ядерної енергетики та атомної промисловості.

Ю.С. ШЕМШУЧЕНКО,
академік НАН України,

директор Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

Декларация про Державний суверенітет і чинна Конституція України вперше в історії нашої країни закріпили положення про те, що Україна є суверенною, демократичною і правовою державою. Але це скоріше ідеал, ніж об'єктивна реальність.

Як зазначав ще давньогрецький мислитель Платон, не існує перспективи у тієї держави, «де закон не має сили і знаходиться під будь-чиєю владою». Щось подібне ми маємо зараз в Україні. Правовий нігілізм взяв гору над верховенством пра-

ва. Конституція і закон втратили своє високе призначення, законність поступилася місцем політичній та олігархічно-груповій доцільності. Злочинність і корупція набули масштабів національного лиха. За роки незалежності від рук убивць загинуло близько 80 тис. чоловік, а понад 10 млн громадян стали жертвами злочинів.

З обранням Президента України В.Ф. Януковича намітилися тенденції до наведення правопорядку в країні, але це складний і тривалий процес. Він вимагає об'єднання зусиль суспільства і держави з метою вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, підвищення правосвідомості і правової культури громадян. Треба повернути законів реальну силу, забезпечити його неухильне виконання.

Чимало тут залежить від юридичної науки. Йдеться, зокрема, про посилення її науково-прогностичної функції у розвитку процесів державо- і правотворення. У цьому зв'язку науковцями нашого інституту сформульовано низку пропозицій, спрямованих на забезпечення наукового обґрунтування конституційної, адміністративної, судово-правової, муніципальної та інших реформ, а також на вирішення нагальних організаційно-правових проблем наукової діяльності. З останніх виділяється, зокрема, проблема права інтелектуальної власності. Відомо, що кількість винахідників і раціоналізаторів в Україні за роки незалежності скоротилася більше ніж у 20 разів, а промислові підприємства використовують у 8 разів менше винаходів. Зате стабільно зростає кількість злочинів та інших правопорушень у сфері авторського права. Особливо це стосується адміністративних правопорушень, пов'язаних із незаконним розповсюдженням примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних тощо.

Слід зазначити, що в галузі інтелектуальної власності у нас 10 спеціалізованих

законів (про авторські права, про патенти та ін.), а також близько 100 підзаконних актів. Але цей масив є внутрішньо суперечливим і не узгодженим із новим Цивільним кодексом України та відповідними міжнародними актами. У нашому законодавстві немає поняття «інноваційної діяльності», не виписана чітко система правової охорони інтелектуальної власності. Все це свідчить про назрілу потребу кодифікації законодавства у цій сфері шляхом прийняття системоутворювального Кодексу про інтелектуальну власність.

Ще одна проблема стосується наукової діяльності. Як відомо, головним актом тут є Закон України 1998 року «Про наукову і науково-технічну діяльність», який уже не у всьому відповідає сучасним проблемам. Його намагаються підправити методом латання дір і не завжди вдало. Останнім часом, правда, у Верховній Раді підготовлена нова редакція цього закону. Дискутувалося при цьому питання щодо обсягу бюджетного фінансування наукової і науково-технічної діяльності. Зараз цей показник становить 1,7% ВВП. Пропонувалося встановити його — до 1,7 відсотка, що не буде на користь науці. Законодавець не все зробив вдало в запалі антикорупційної боротьби. За порушення авторського права й суміжних прав була встановлена кримінальна відповідальність з конфіскацією та знищенням творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм тощо. Але в чому винили твори науки та мистецтва, щоб знищувати їх? Або що означає норма Закону «Про засади запобігання та протидії корупції», якою службовим особам дозволено займатися науковою і викладацькою діяльністю у позаробочий час?

У чинному законодавстві недостатньо врегульовані питання про те, хто і в якому порядку утворює нові державні галузеві академії. Невипадково одна з таких академій — екологічних наук, утворена колиш-

нім Президентом України, зависла в повітрі. Не визначений чітко правовий статус коштів, отримуваних науковими установами за рахунок господарської діяльності.

Зважаючи на це, у нормативному порядку слід визначити місце і роль НАНУ та галузевих державних академій в інноваційному розвитку країни на засадах їхньої взаємодії та уникнення дублювання. Потрібні також додаткові гарантії від втручання державних органів у самоврядну діяльність академій. У цьому зв'язку слід звернути увагу на досвід інших країн, де вже діють систематизовані кодекси про науку або закони про академії наук (наприклад, в Угорщині).

Потребує удосконалення і міжнародно-правове співробітництво між сусідніми державами. Це стосується, зокрема, усунення наслідків Чорнобильської катастро-

фи, боротьби зі злочинністю й наркотиками, транскордонним забрудненням повітря і води тощо.

Доцільно також урегулювати питання взаємного визначення наукових ступенів у рамках країн СНД хоча б так, як це було зроблено щодо вчених звань професора і доцента. Процедура нотифікації тут не є зручною. Це створює труднощі у спілкуванні з питань опонування дисертацій, а також у низці інших випадків.

У ширшому контексті нам украй необхідне зараз розширення порівняльно-правових досліджень різних правових систем світу і законодавства зарубіжних держав. Без цього важко вжитися у загальносвітові та європейські процеси. Отже, постає питання про утворення спеціального Центру порівняльно-правових досліджень.

В.В. СКОРОХОД,
академік НАН України,
директор Інституту проблем матеріалознавства
ім. І.М. Францевича НАН України

У своєму виступі я хочу торкнутися двох питань, які турбують мене як директора академічного інституту. Перше з них — це проблема істотного розширення в нашій Академії програмно-цільового фінансування науково-дослідних робіт. Інститут проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича був одним з ініціаторів започаткування двох академічних цільових програм фундаментальних досліджень — у галузі наноматеріалів, нанотехнологій і наносистем та в галузі основ водневої енергетики, і зараз є активним їх виконавцем. Наш досвід свідчить, що використання бюджетних коштів при виконанні проектів цільових програм ефективніше принаймні в кілька разів щодо обсягу проведених досліджень і вагомості

отриманих результатів у порівнянні з виконанням регулярної тематики відомчого замовлення. Тому збільшення фінансування академічних установ на принципах отримання грантів за конкурсом є прямим шляхом до підвищення ефективності діяльності Академії в цілому.

Реалізація цього шляху потребує вирішення на законодавчому рівні питання про впровадження в НАН України контрактної форми праці вчених і спеціалістів, оскільки жорсткий штатний розклад і найбільш поширена за традицією форма працевлаштування — безстроковий трудовий договір — суперечать конкурсно-грантовій системі фінансування. За досвідом закордонних наукових установ, які ефективно